

Ebbe a csoportba 5 db olyan strofikus dal került, melyeknek játékfunkciója ismeretlen. Kettőre van adatunk, hogy táncolták (621, 623. sz.), a többről nem tudjuk. Valamennyi kanásztánc ritmusú, elvben tehát táncra való. Közelebbi-távolabbi dallam- és szövegrokonaira a felnőttek is ropták, pl. az „olájost”, Gomboson a „tüsköm”-öt, azaz karikázót (l. VMND III: 160. sz., de 156 és 226. sz. is). A dallam közkeletű, a hozzá kapcsolódó szövegek is gyakoriak a közhasználatban. Dallamuk alapjában az ún. „duda aprája” motívikából ered, csak már állandó formává merevedve, dúrrá „modernizálva” az európai, műzenei formálás követelményei szerint, azaz a felső oktáv alatti vezérhangot erősen kidomborító fordulattal. A nagy szeptimet csak ritkán lehet a dudán kijátszani, a hagyományos népi gyakorlat nem is él vele. A „duda aprája” motívumok a hangszer befújásakor, közjátékként és utójátékként hangzanak el rögtönzésekppen, általában a duda hangsorát ereszkedően végigjátszva: felső oktávról ugranak a kvintre, a kvint körül kicsit időznek, majd az alaphangra ereszkednek. („Duda aprája” motívikára épült közelebbi-távolabbi rokonait l. VMND III: 87, 90, 116, 156, 159, 160, 173, 174, 226. sz.) Ez a menet a mi dallamainkban is felismerhető, csupán a felső régiók kezdő motívuma tér el tőlük hivalkodóan különködve a kihangsúlyozott vezérhangos motívummal.

A dallam „szerb pionírdal” és hasonló neveken igen gyakran szerepelt a II. világháború előtt és után a nemzetközi dalirodalomban. „Kad se Cigan zaželi medeni’ kolača” szövegkezdettel többek között a két világháború között tanították az iskolákban is. Kiss Lajos és Burány Béla egyértelmű magyar átvételnek könyvelték el a szerbektől. Bartók 1912-es bánáti gyűjtése révén 2 hiteles szerb néprajzi adatról is tudunk Temes és Torontál megyékből. Mindkét település a mai Románia területén van: Temešmonoštor (Temesmonostor = Monostor; románul: Mănăștur), illetve Sarafola (Sárafalva; románul: Saravale). Hangszeres dallamok, mindkettő címe „Seljančica”. Az egyiket dudán, a másikat tamburán játszották. A hagyományosabb duda mixolid, a tambura dúr hangsorban hangzott el. (D. Dille kiadásában 6. és 15. sz.)

Maga a dallam a szerb hagyományos dallamgondolkodásra éppoly kevésbé jellemző, mint a magyarra. Elsősorban a dúr hangsor feltűnő kidomborítása idegen mindkét nép zenéjében. A kis hangterjedelemben gazdálkodó szerbben még a nagy ambitus is kirívóan elüt. A magyaroknál hasonló dúr motívum az 1700-as évektől bukkan fel a betlehemes játékok barokk kori iskoladrámákból átvett dallamelemeiben, így a karácsonyi szokásdalokban is. „[...] gyermekdalaink egy újabb jellegzetes motívumát képviseli: a felső szekundjával váltogatott kvint-hangról a dallam oktávba ugrik, fokozatosan ereszkedik vissza a kvintre, majd leugrik a tercre” (Borsai: 42. lap). A jellemzővé vált fejmotívum valóban számos dallamunkban felbukkan különböző játékokban, akár ütempáros, akár strofikus közegben, pl. csúfoló, kifordulás kör, páros szökdelő, páros forgó (122, 341, 350–352, 354, 356, 358, 359, 364–366, 384, 387, 398, 409. sz.), viszont fejezetünkben a 622. számúra nem jellemző.

Szövegtípusok, versszakok: *Fogtam én egy szűnyogot (Mefogtam egy szűnyogot, Volt nekem egy szűnyogom)* (621/1, 622, 622j. sz.); *Búzába van (ment) a dísznő* (621/2, 623/2, 624/2. sz.); *Túr a dísznő a réten* (623/1); *Elszaladt a kemence* (621/3. sz.); *Most új az én kiscipőm* (624/1).

Az inkább ütempár szerkezetű 622. sz. kivételével valamennyien laza szerkezetű, átalakult szaffikus formára hasonlító képződmények.

6 változatát közöljük, 5-öt dallammal.

1. Fog - tam én egy szű - nyo - got, na - gyobb vót egy ló - ná'.
Ki - sü - töt - tem a zsír - ját, több vót egy a - kó - ná'.

Szé - na, szal - ma szét van szór - va,

gyer - tők, lá - nyok, szöd - jük ösz - sze, kős - sük ko - szo - rú - ba!

2. Búzába van a disznó, csak a füle látszik.
Hát a kanász mi' csinál? A lányokka' játszik.
Széna, szalma
szét van szórva,
gyertők, lányok, szödjük össze, kössük koszorúba!

3. E'szaladt a kemince teli pogácsáva',
utána ja gazdasszony hosszú piszkafáva'.
Széna, szalma
szét van szórva,
gyertők, lányok, szödjük össze, kössük koszorúba!

CSÓKA, Kónya Mihályné Banka Julianna (64).

Kónya S., 1979.

Az énekes emlékezett még a dalhoz való táncra is. A lépések versszakonként:

- 1) 4 ütemre balra lépkedtek (Megfogtam...),
- 2) 4 ütemre jobbra (Kisütöttem...),
- 3) 4 ütemben 1-1 ütemre balra, majd jobbra hajlongtak (Széna, szalma...),
- 4) 4 ütemre balra lépkedtek (Gyertek, lányok...),
- 5) 4 ütemre jobbra (a megismételt utolsó sorra: Gyertek, lányok...).

Művileg szerkesztett tánc, bár a népi hagyománytól sincs még messze.

♩ = 120

Mög - fog - tam egy szú - nyo - got, na - gyobb vót egy ló - nál!
 Ki - sü - töt - tem a zsír - ját, több lőtt egy a - kó - nál!

A - ki ez - tet el - hi - szí, sza - ma - rabb egy ló - nál!

TORONTÁLOROSZI (KISOROSZ), Talpai Péterné Kéri Piroska (63).

Bodor A., 2006.

Volt nekem egy szúnyogom,
nagyobb volt egy lónál.
Kisütöttem a zsírját,
több volt száz akónál.
Aki eztet elhiszi,
bolondabb egy lónál!

TORONTÁLOROSZI (KISOROSZ).

Kiss Á., 1891 (45/XV. fejezet – kiolvasó).

♩ = 112

1. Túr a disz - nó a ré - tén, csak a fü - le lát - szik.
Hát a ka - nász mi' csi - nál? A lá - nyok - ka' ját - szik.

Szé - na, szal - ma szét van szór - va,

gyer - tők, lá - nyok, széd - jük ösz - sze, kös - sük egy ka - zal - ba!

2. Búzába mēnt a disznó kilenc malacával,
utána mēnt a kanász üres tarisznyával.
Széna, szalma
szét van szórva,
gyerték, lányok, szédjük össze, kössük egy kazalba!

[Összefogtuk a kezünket, mondtuk. Majnem, csak éppenhogy danójunk.]

[Körbe-tánc. Énekeltünk, először jobb felé mēntünk, ha vége lett, bal felé. Iskolába is, utcán is. Szerb szövege is van.]

MOHOL, Vlasity Károlyné Zélicity Klára (37, 51).

Király E., 1965, Burány B., 1979.

♩ = 126

Most új az én kis - ci - pöm, most fi - nyës a tal - pa.
A - zért vët - ték én - né - kém, hogy ug - rá - jak raj - ta.

Szé - na, szal - ma, ädd még, mar - ha!

Sze - kér - ó - dal, ven - dég - ó - dal, jár - jad, bo - lon, jár - jad!

ossia

[Má másikhó tartozik:]

Búzába mén a disznó, csak a füle látszik.
Hát a kanász mi csinál? A papnéval játszik.

[Lássá, mëgin e' felejtëtem!]

OSTORKA-ZENTA, Sóti Mihályné Beszédes Etelka (46).

Burány B., 1972.

Bú - zá - ba van a disz - nó, csak a fű - le lát - szik.
Po - kol - ban van a ka - nász, a pap - né - val ját - szik.

Szé - na, szal - ma szét van szór - va,

gyer - tek, lá - nyok, szed - jük ősz - sze, kős - sük ko - szo - rú - ba!

TOPOLYA.

Zöldy P., 1957–1978.